

אונזער שיין בלעטל

מלוקט על ידי תלמידי תלמוד תורה "בת עין"
ע"ש הרה"ק מאורו"ט זי"ע ♦ פעהי"ק צפת ת"ו

פּרָשַׁת בְּלֶק • תשע"ט ♦ גליון 315

אינטרעסאנט

הצפור של בלק

יִירָא בְּלֶק בֶּן צִפּוֹר. ידוע שבלק היה קוסם גדול, כמו שכתב רש"י שהיה אף קוסם גדול מבלעם. מעט על קסמיו של בלק.

ידעוני

בוזרה הקדוש (בפרשתינו קפד, א) מספר שהיתה לו צפור שעשה בכישוף: ראשה היה מזהב, פיה מכסף, כנפיה מנחשת קלל מעורבת בכסף, גופה מזהב, ונקודות שעל הנוצות מכסף, רגליה מזהב. בתוך פיה הכניסו לשון של עוף ששמו 'ידוע', ואת הלשון היו מנקרין במחט של זהב.

בן צפור

לכן נקרא שמו 'בן צפור', שמכל המכשפים לא היה מי שיודע בכישוף זה כמו בלק. הוא היה לוקח את צפור, ומכשכש לפניה בעשב ומפריחה באויר על ידי לחשים של כישוף, והיא היתה פורחת אל מעבר להרי החושך ושואלת מ'עווא' את מה שהיא צריכה וחוזרת. כשהיתה חוזרת הכניסה לכלוב והיה מקטיר לפניה קטורת ומשתחוה לפניה, והיתה מגלה את מה שרצה.

פחדו של בלק

יום אחד שלח את הצפור, כשחזרה ראה שלהבת אש טס אחריה ושורפת כנפיה, והבין שזה כח הקדושה של ישראל שמבטלת כשפיו. התחיל בלק מדבר אליה לבטל מעלת ישראל, הוא אומר 'העם' דרך לזלזל, והיא משיבה 'ישראל', הוא אומר 'מאד' - בגלל ריבויים הם מנצחים, והיא משיבה 'כי רב הוא' כי הגדול דהיינו הקב"ה עמהם. וכך 70 פעמים נסה הוא לבטל גדולתם של ישראל, והצפור השיבה בשבחם, וזהו שנאמר: **'וַיִּנְגַר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם מֵאֲדָרְכֵי רֵב הָיִיא'**.

1) זהו מין הכישוף הנקרא בתורה 'ידעוני' שכתוב: "אל תפנו אל האובות ואל הידעונים", וכתב הרמב"ם (הלכות ע"ז פ"ו ה"ב) שעושים אותו בלשון של העוף ששמו 'ידוע' [ברש"י כתב שמין חיה היא].

והתחזקתם

העתיד כבר מגיע

יְלֵד קֶטָן וְצֶא בְלוֹת אִמּוֹ אֶל רְחוּבָה שֶׁל עִיר, בְּרַגְעַי שֶׁל הַפֶּחַ הַדַּעַת נִשְׁמָטָה יָדוֹ מִיַּד אִמּוֹ, כַּעֲבוּר רִגְעִים אַחֲדִים תִּפְס הַיֶּלֶד כִּי אֵין אִמּוֹ אִתּוֹ, וּפְרָץ בְּכִי. עוֹבְרִים וְשׁוֹבִים חָסוּ עַל הַיֶּלֶד וְנָסוּ לְשָׂאֵל אוֹתוֹ מִי הוּא וּמֵהֵיכָן הוּא, אֲךָ הַיֶּלֶד שָׁקוּעַ בְּכִיּוֹ וְאִינוּ עוֹנֶה לְשׂוֹאֲלָיו, גַּם כַּאֲשֶׁר נָסוּ לְנַחֲמוֹ וּלְעוֹדְדוֹ שְׁעוּד מְעַט תַּחֲזֹר אִמּוֹ, לֹא פְעָלוּ מֵאוּמָה וְלֹא נִתְקַבְּלוּ עַל לְבוֹ.

כַּאֲשֶׁר נִמְצְאָה הָאֵם שִׁמַּח הַיֶּלֶד לְקִרְאָתָהּ, וְהִבִּיעַ אֶת שִׂמְחָתוֹ הַרְבֵּה בְּאָמְרוֹ: 'אִמָּא! חֲשַׁבְתִּי שְׂלֵא תַחֲזְרִי וְלֹא אֶמְצָא אֶתְךָ לְעוֹלָם'.

זֶהוּ טַבְעוֹ שֶׁל יֶלֶד קֶטָן, הוּא רוֹאֶה אֶת הָעֶכְשָׁו וּלְפִי זֶה הוּא מְשַׁעַר אֶת הָעֵתִיד, דַּעַתוֹ אֵינָה בְּשֶׁלֶה עַדְיוֹן לְהַבְחִין בֵּין הֵוָה לְעֵתִיד.

בְּלַעַם הִרְשָׁע הַתְּנַבֵּא עַל הַגָּאֻלָּה הָעֵתִידִיָּה, וְאָמַר: **אֲרָאנוּ וְלֹא עָמָה אֲשִׁרְנוּ וְלֹא קָרוֹב**, בְּלַעַם הִרְשָׁע רָצָה לְהַכְנִיס יְאוּשׁ בְּלֶב יִשְׂרָאֵל, הַגָּאֻלָּה הָעֵתִידִיָּה 'לֹא עָמָה' הִיא, רְחוּקָה הִיא 'וְלֹא קָרוֹב', אֲבָל עֶכְשָׁו הַמְצַב רַע וְנָמַר מִי יוֹדֵעַ עַד מָתַי זֶה יִמְשָׁה.

רְשָׁעִים חַיִּים אֶת הַרְגַע הַנוֹכְחִי - עֶכְשָׁו מִתְחַשֵּׁק לוֹ, עֶכְשָׁו הוּא נִהְנֶה, מֵה אֶכְפֵּת לוֹ מֵה יִהְיֶה אַחַר פָּה. אִיךָ אֶמַר בְּלַעַם: **תָּמוֹת נִכְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל**, עֶכְשָׁו אֲנִי רוֹצֶה לְחַיּוֹת עִם תְּאוֹתַי כַּבְּהֵמָה, כִּשְׂיָגִיעַ עֵתִי לְמוֹת אֲדָ אֲנִי רוֹצֶה לְמוֹת כַּצְּדִיק.

אֲךָ לֹא כְּבְלַעַם הִרְשָׁע הֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הֵם יוֹדְעִים לַחֲפוֹת וּלְצַפּוֹת עַל הָעֵתִיד הַטּוֹב, אִם עֶכְשָׁו לֹא כָּל כֶּף טוֹב, עוֹד מְעַט יִהְיֶה טוֹב.

זֶה נוֹגֵעַ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל־לַחַיִּת, לְהַמְתִּין וּלְצַפּוֹת עַל הַגָּאֻלָּה. וְגַם לְכָל אָדָם בְּפִרְטוֹ, בְּכָל קֶשֶׁת, נְשָׁמִי וְרוּחִנִּי, צְרוּיָה לְדַעַת וְלְהֶאֱמִין עוֹד מְעַט יִהְיֶה יוֹתֵר טוֹב.

קורץ את עין שארף

הנה כפה את עין הארץ. קדושת האדם תלויה בשמירת העיניים, ומעלת בני ישראל היא הנה כפה את עין הארץ שמכסים ושומרים קדושת עיניהם. לעומת בלעם שכתוב בו נפל - מפלתו היתה בזאת שהוא גלוי עיניים. (תפארת שלמה)

המת למשך את האדם שילך אחר תאוותיו, לכן רצה לומר בלם ראשי תבות כיבד ל'ב מ'ח - שהקבד שבו הדים הוא מפעיל את כלי המעשה, יקדים ללב והם ישלטו על המת. אך הקב"ה הצייל אותם מידו של בלעם הרשע ואמר להם מלך ראשי תבות מ'ח ל'ב כיבד - שהמת הוא ישלט על כלי המעשה.

(נר ישראל בשם הרד"ק רבי ישראל מרו"י)

פניתי בת עיני

הבושה מזכבת מדותיו של אדם

ויסף עוד בלך שלח שרים רבים ונכבדים מאלה... ויאמר לו אם לקרא לך באו האנשים קום לך אתם. וצריך באור מדוע בתחלה אמר לו הקב"ה "לא תלך עמהם" ואחר כך אמר "קום לך אתם", וכי שיף שנוי רצון אצל הקב"ה. אלא רצון היתה מאת ה' שבלעם יכרף את ישראל, אך כיון שהיה משקע מאד במדותיו הרעות, שהם עין רעה ונפש רחבה ורוח גבוהה, לא היה אפשר שתחול ברכתו על ישראל. לכן עשה הקב"ה שיהיה לו בושה בפני שרי מואב, כמו שפרש רש"י על הפסוק "לו יש חרב בידו" וגו' שגנות גדולה היה לו דבר זה בפני השרים, ומחמת הבושה נסתלק ממנו קצת המדות רעות, ויכול להיות קיום לברכתו. ובזכות זה גם כן זכה לראות את המלאך. לכן בתחלה כששלח לו בלך שרים שלא היו כל כך נכבדים, לא נתן לו הקב"ה ללכת, כי בפני שרים אלו לא תהיה הבושה גדולה כל כך, אך כאשר שלח לו שרים רבים ונכבדים מאלה, אז הבושה שלו היתה גדולה יותר, והיה בה די בשביל לשבר מעט את מדותיו שיוכלו ברכתיו לחול על ישראל, לכן אמר לו קום לך אתם.

א שייך מואב

ויגר מואב מפני העם מאד כי רב הוא ויקץ מואב מפני בני ישראל. תמהו המפרשים מה היתה יראת מואב מישראל, הרי נצטוו "אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה". גם יש לדקדק מדוע פתח 'מפני העם', וסיים 'מפני בני ישראל'. ויש לבאר שיראת מואב היתה מפני הערב רב שנתגיררו

הנה עם יצא ממצרים הנה כפה את עין הארץ. בשבח ישראל דבר, אף שעם יצא ממצרים מקום הטומאה והתאוות, בכל זאת כפה את עין הארץ שהארציות לא יראה יפה בעיניו. (אגרא דכלה)

עמה ולחכו הקהל את כל סביבתו. בלך חשב שבני ישראל ישמידו את כחות הטומאה הסובבות את הקדושה כקליפה הסובבת את הפרי, ועל ידי זה תיכרת מואב. (מבשר צדק)

מראש צרים ארצנו... מי מנה עפר יעקב. מראש צרים זכות האבות הקדושים ארצנו, ואם תאמר שגם ישמעאל ועשו בני האבות הם, אבל מי מנה עפר יעקב, שזכות יעקב - בחיר האבות, יש רק לישראל.

(כתב סופר)

מי מנה עפר יעקב. אצל בני ישראל אפילו אלו הפחותים והשפלים כעפר, חשובים לפני הש"ת מאד. (תשוואות חן לקוטים)

דרך כוכב מיעקב וגו' אוי מי יחיה משמו א-ל. משמו (386) בגימטריא דוד בן ישי, שהוא הכוכב שידרוך מיעקב וינקום באומות. (ר"ש מאוסטראפליא)

א סיפוע מעדאנק

צריך להשליט את המח על הלב

ותרועת מלך בו. אמרו חז"ל שכחו של בלעם היתה שידע את הרגע שבו זועם הקב"ה, ואומרים התוספות שבאותו רגע היה יכול לומר בלם, אך הקב"ה הפכו ואמר מלך ברכתיב "ותרועת מלך בו". יש לפרש בדרך רמז, דעקר עבודת האדם היא להשליט את המח והשכל על התאוות והמדות הרעות הנמשכים מהלב, והם ישלטו על כלי המעשה שיעשו רק מה שהשכל מחיב. אבל בלעם הרשע רצה שיהיו כלי המעשה והלב שולטים על

ביציאת מצרים, ואזורת "אל תצר" היתה רק על בני ישראל, ולא על הערב רב אשר לא מזרע ישראל המה. אלא שזה תלוי אי אמרין כל העם בתר רישא גרירי, דאם כן הערב רב נחשבים כבני ישראל, וכמו שאין רשות לישראל להצר להם, כך גם לערב רב. והנה בלק עצמו לא מבני מואב היה, אלא מנסיכי מדין ובאותו זמן קיבלוהו מלך עליהם כדפירש"י. ולפי זה אם נאמר שכל העם בתר רישא גרירי, אם כן כל מואב נמשכים אחר מלכם ואין איסור להלחם בהם. ולכן ויגר מואב מפני 'העם' היינו הערב רב, שאינם בכלל בני ישראל ואין עליהם הציווי לא להלחם, ואם תאמר שהערב רב טפלים הם לבני ישראל מהטעם דבתר רישא גרירי, אם כן "כי רב הוא בלק שהוא הרב והמלך שלהם אינו ממואב ועמא בתר רישא גרירי ואינם מואבים, לכן "ויקץ מואב מפני בני ישראל" עצמם, שהרי לפי זה מדינים הם, ולא נצטוו שלא להלחם במדין. וזה מה ששלח לבלעם, "הנה עם יצא ממצרים" אלו הערב רב, "הנה כסה את עין הארץ" של ארץ מואב כי הם לא נצטוו שלא להלחם בנו, ואם תאמר עמא בתר רישא גרירי, אם כן "והוא" עם ישראל עצמו "יושב ממולי" - יש להם טענה לעומתי שאני אינני ממואב, וממה נפשך יכולים הם להלחם.

(באר שבע להרה"ק רבי משה דוד מטאלטשאווא זי"ע אב"ד אשכנזים בצפת ושם מנו"כ [נפטר י"ח תמוז])

לָךְ נָא אֶתִּי אֶל מְקוֹם אַחֵר... אֶפְסֹס קָצְהוּ תְרָאָה וְכָלוּ לֹא תְרָאָה. צריך להבין מאי נפקא מינה אם וראה כולו או מקצתו. ונראה דהנה אמרו חז"ל שבלעם היה יודע לכוון הרגע שהקב"ה כועס והקשו בתוספות מה היה יכול לומר ברגע אחד, ותייצו דבאותו רגע יכול לומר 'פִּלְסִי'. והנה קשה שאם יאמר 'כלם' לא נדע על מי כוונתו, ואם היה אומר 'כלם לישראל' כבר היה עובר אותו הרגע, וצריך לומר שכיון שבלעם עומד כנגד ישראל וראה אותם אם כן כשאמר 'כלם' פשוט שהמשמעות על ישראל. ולפי זה יש לומר שבלק לא רצה שבלעם יקלל את כל ישראל יחד, שאז לא תחול הקללה כיון שכבר נשבע הקב"ה שלא יכלה את ישראל, לכן אמר בלק לבלעם "קצוהו תראה וכולו לא תראה" ואז כשתראה אותם תחול הקללה רק על אותו חלק. (אמרי שפר להגה"ק רבי שלמה קלוגר)

לְקַב אִיבֵי לְקַחְתִּיהָ וְהִנֵּה בְרַכְתָּ בָרָךְ. כוונת בלק היתה שיקלל בלעם את מועדיהם של ישראל. והנה בספר 'חסד לאברהם' מונה קל"ב ימים טובים שאין אומרים בהם תחנון, דהיינו שבתות, ימימם טובים, ראשי חודשים, חנוכה ופורים וכו'. ואם תסיר קל"ב משנ"ד ימות שנת לבנה, ישאר רכ"ב. וזהו שאמר בלק "לקב' איבי לקחתך" שתקלל את קל"ב ימים טובים, "והנה" הפכת את הקללה לברכה ו"בְרַכְתָּ בָרָךְ" - אותם רכ"ב הימים שאינם ימים טובים. (חתם סופר הגה"ק רבי משה סופר)

מעשה הלעג אצל מליצות

אל הרה"ק ר' מאיר מפראמישלאן נכנס אברך עם 'שיינע לאקן' [-פיאותו מוססלות בקפידה וקווצותו סדורות לו תלתלים {זה היה עוד טרם היה ה'גלעל' בשימוש וד"ל}], אמר לו ר' מאיר: **וַיֵּרָא** אזווי ווי ער האט געזעהן **בַּא לֶק** אז ער קומט מיט שיינע לאקן, **בָּן** האט ער פארשטאנען [לשון בינה] **צָפּוּר** אז דער אזי יעבער פויגל...

באסיפה חשובה שהתקיימה בעיר סלאנים בהשתתפות האב"ד הגה"ק רבי אייזל חריף, התחילו באמצע להתווכח מי מהם יחסן גדול יותר ולמי יש יותר כסף וכו', היוכו המטופש נמשך ונמשך ולמעשה לא הצליחו להגיע לשום החלטה. אמר רבי אייזל: אני רוצה לספר לכם מעשה. כמובן שמיד נשתתקו כולם, וסיפר ואמר: פעם באו החמורים להתלונן לפני בית דין של מעלה בטענה על מזלם הרע, באמרם החיות חיים ביער חיי הפקר בלי עול ומזונותם מצוי להם בריוח, גם הבהמות שאמנם משועבדים לבעליהם אך לפחות מקבלים הם מזון בריוח כדי שיתפטמו כהוגן, אבל אנו משועבדים לבעלים ומעבדים אותנו עבודת פרך וגם מזונותינו בצמצום. הוחלט לתת להם כח הדיבור שיוכלו לפחות להתחנן אצל אדוניהם שירחמו עליהם. החמור הראשון שקבל זאת היתה אתונו של בלעם, ואכן לאחר שהוכתה לחנם שלש פעמים ניתנה בה כח הדיבור, והנה במקום לנצל את ההזדמנות להתלונן ולדבר על הצער שעבר עליה התחילה לספר על יחסה וחשיבותה: **הַלּוֹא אֲנֹכִי אֶתְנֶךָ אֲשֶׁר רִכַּבְתָּ עָלַי מְעוֹדָךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה**, משראו בשמים כן, אמרו הלא טוב שתיקתה מדיבורה ונטלו ממנה את כח הדיבור....

אין די צפֿת'ע געסאלען

רבי משה אהרן מנאוויטאניץ זצוק"ל {ב}

משקבל רבי משה אהרן את רשותו וברכתו של רבי מאיר מפראמישלאן, שוב לא היתה שום שאלה וספקו, והכין עצמו לעלות לארץ ישראל. לאחר כמה שנים עלתה בידו לקים מחשבתו ועלה לארץ עם משפחתו והתיישב בעיר הקדש צפת.

צפת וטבריא היתה מלאה בימים ההם בתלמידי חכמים מפלגים ומפרסמים, שעזבו הכל בחוץ לארץ ועלו לשכון בארץ הקדש. על כן חדוש היה שסמוך להגעתו של רבי משה אהרן הגיעה דוקא אליו משלחת רבנים מטבריא שידיעו את ערכו וטיבו, והציעו לו לשמש כחבר בבית דין בטבריא. אך מחמת עצת הרה"ק מפראמישלאן וצאנז שייעצו לו לישב בצפת לא אבה לעזב אותה. אולם זאת הסכם כי הוא יבוא פעמים בשבוע מצפת לטבריא לשבת במושב הבית דין. ומקף היה לו פרנסה בהרחבה כברכת רבי מאיר'ל מפראמישלאן.

לקראת חג השבועות שנת תרל"ב נסע רבי משה אהרן לירושלים לעלות ולראות אל מקום מקדשינו, בהיותו שם חלה את חליו, וגיוס י"א תמוז נפטר לבית עולמו, ונטמן בהר הזיתים.

רבי משה דוד מטאלטשווא זצוק"ל {א}

אב"ד מקהלות האשכנזים בעיה"ק צפת ת"ו

חולדותיו

בשנת תקל"ד נולד רבי משה דוד לאביו רבי אשר אנשיל אב"ד ראזדיל בגאליצא, שהיה מגזע אראלים ותרשישים, נין ונכד לגאונים ה'חכם צבי', ה'מגני שלמה', ה'טורי זהבי', המהרש"ל, רבי שלום שכנא מלובלין ולמעהל בקדש. כאשר העיד על עצמו שהיה בידו כתב יחוס בן

1 את כל הענין העתקנו מתוך ההקדמה לספר 'ארץ חמדה' מהדורת תשמה, שנדפס על ידי נכדו רבי בן ציון משה רייקמאן בן רבי ברוך מאצפת, שכתב מה ששמע מפי אמו קרת חנה אלטע פלטה של רבי משה אהרן. ויש לצון כי פטירת הרה"ק רבי מאיר מפראמישלאן היתה בשנת ת"ר, ואילו רבי משה אהרן לא עלה עד סוף שנות

אחר בן, כ"ח דורות, כלם בעלי רוח הקדש.

בשנת תקע"ג - כשהוא אף בן כ"ט שנה, נתמנה לרבה של קהלת טאלטשווא בהונגריא, בה כהן ארבעים שנה.

רבנו ישב והגה בתורה ולמד תלמידים מתוך דחקות נוראה, כמו שספר חתנו שהיה חביב עליו ביותר - הרה"ק רבי יקותיאל יהודה טייטלבוים הי"ט לב' מסיניעט, כי לאחר חתנתו היה בעל סמוך על שלחן חותנו ותמיד היה משבח את הימים האלו. והקעקט שלו היה בשני דברים: הראשון, שמרב עניות לא היה בבית עצים לחם בימי הקור עד שה'נעגל וואסער' היה קופא, וחותרו שהיה משכים בבקר היה משפשף את הכלי בידיו עד שנמסו הפנים והיו ראויים לנטילה. הדבר השני, שפשלה לנהר לטבל לא היה צריך לשבר את הקרח, כיון שחותנו כבר הקדימו ופתח בו פתח... כשחזר הי"ט לב' לבית זקנו הי'שמח משה' נבהלה הרבנית למראה פניו ואמרה לבעלה: ראה כמה רעות פני נכדינו, ענה הי'שמח משה: אדרבה, הביטי וראי כמה קרן אור פניו.

כלו ארץ ישראל

בשנת תר"ג בהכנסו לשנתו השבעים, הסתפק רבנו מה עליו לעשות, בהיות שקבל על עצמו שבהגיעו לשנה זו יעשה איזה מעשה טוב, וכעת היה הספק האם לעלות לארץ ישראל, או להדפיס את ספרו על הש"ס 'תולדות אדם'. והתעץ עם חתנו הי"ט לב' (לגירסא אחרת עם מחתנו הי'שמח משה), שאמר לו להעדיף את העליה לארץ ישראל, כי זה יסעי לו בעבודת ה'.

קדם נסיעתו הלך להפריד מצדיקי הדור. כשאבא אל הרה"ק רבי חיים מקאסוב פבדו מאד, ובצאתו אף לוח אותו עד לעגלה, שאלו אותו מקרביו מה ראה לכבוד בכבוד כזה?! ענה הרה"ק מקאסוב: בכל יהודי יש ניצוץ של ארץ ישראל, אבל הרה"ק מטאלטשווא כלו ארץ ישראל, ואם יש לי ארץ ישראל בבית לא אכבד אותו!?

התר", כי את ספרו הדפיס בעצמו לראשונה בלבוב בשנת תרכ"א, גם המהדורה השנייה שהדפיס רבי לוי משה לאבין בלבוב בשנת תרכ"ה, היה ברשותו של רבנו ובהוספות מהמהדורה קודמת, ומשמע שעדין היה בחוץ לארץ. וככל הנראה שלאחר קבלת הברכה של רבי מאיר'ל עדין התעכב בחוץ לארץ עד שעלה בידו לקים משאלתו.